

Digitalna školska biblioteka i autorska prava na primjeru Kantona Sarajevo

Dr. sc. Senada Dizdar, redovni profesor
Univerzitet u Sarajevu-Filozofski fakultet

Sadržaj

- Obrazovni materijali i školske biblioteke
- Digitalne biblioteke /digitalni repozitorij
- Institucije nadležne za oblast kulture
- Zakoni o bibliotečkoj djelatnosti i digitalizacija
- Autorska prava u BiH
- Školske biblioteke u Kantonu Sarajevo i online nastava
- Zaključak

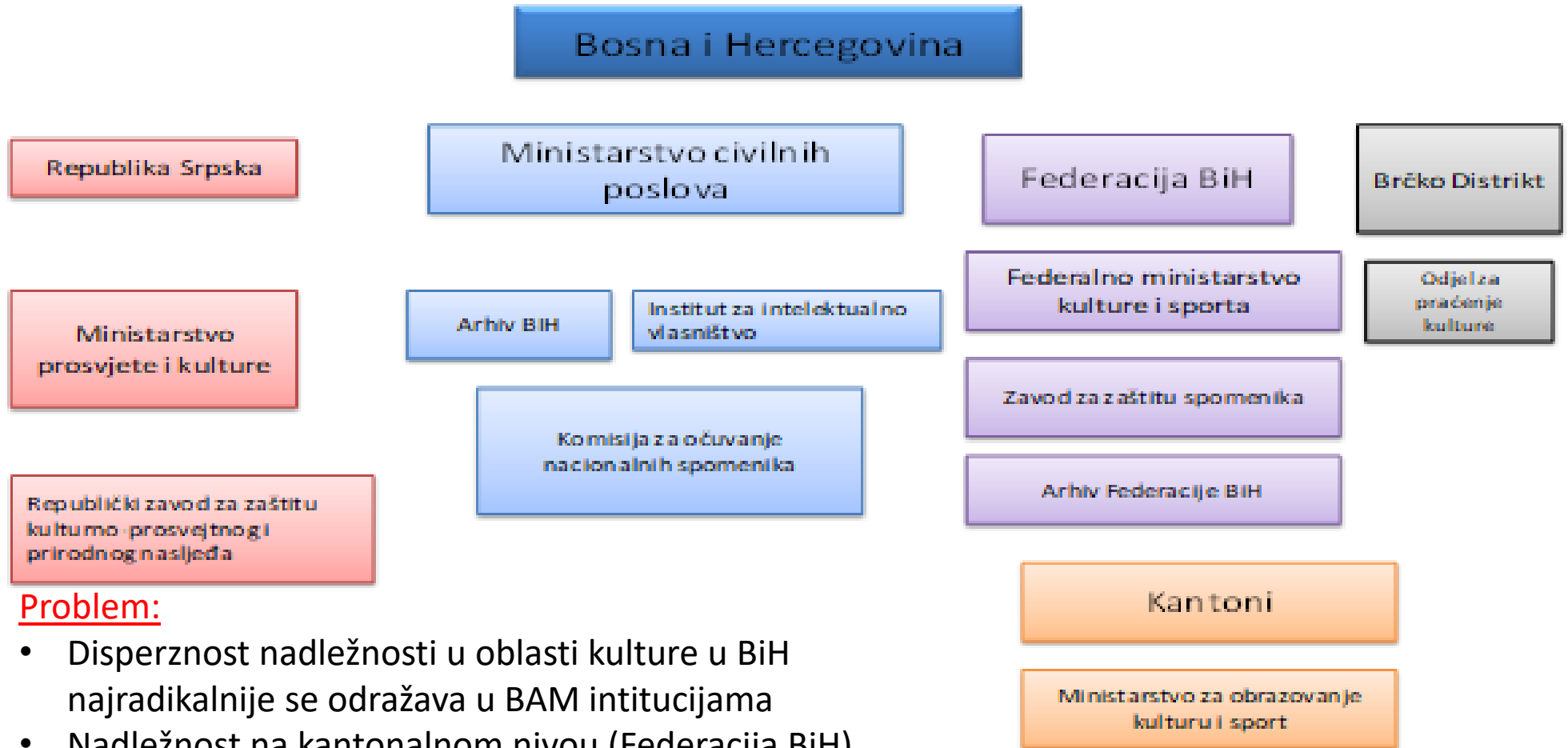
Obrazovni materijali i školske biblioteke

- Fondovi digitalnih biblioteka mogu biti i repozitoriji različitih vrsta građe, poput obrazovnih materijala, arhiva časopisa, listova, koji nastaju u sklopu institucija u kojima biblioteke djeluju
- Nastanak obrazovnih materijala u pandemiji virusa SARS-CoV-2 i bolesti COVID-19
- Problem
 - Arhiviranje materijala
 - **Autorska prava**
 - Tehnološke pretpostavke
 - Spremnost na promjene
- Cilj rada je ispitati da li u osnovnoškolskim bibliotekama Kantona Sarajeva postoje uslovi da obrazovni materijali mogu postati dio fondova školskih biblioteka

Digitalne biblioteke/digitalni repozitorij

- Digitalna biblioteka: tokovi, strukture, prostori, scenariji i društvo
- Digitalni repozitoriji su elektronski arhivi za čuvanje naučnih rezultata u digitalnom formatu
- Digitalna biblioteka = digitalni arhivi?
- Digitalne biblioteke i autorska prava

Institucije nadležne za oblast kulture



Problem:

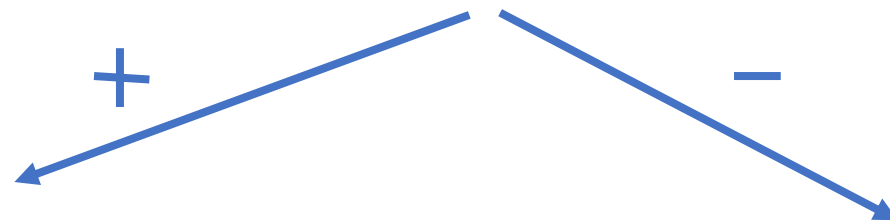
- Disperznost nadležnosti u oblasti kulture u BiH najradikalnije se odražava u BAM intitucijama
- Nadležnost na kantonalnom nivou (Federacija BiH)

Zakoni o bibliotečkoj djelatnosti i digitalizacija

- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti R BiH (Sl. list R BiH, br.37/95)
- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti SR BiH (Sl. list SR BiH, br. 26/86)
- Zakon o bibliotečko-informacionoj djelatnosti (Sl. glasnik, RS br. 44 /2016)
- Član 18
 - (1) Biblioteke su dužne da kontinuirano rade na digitalizaciji bibliotečke građe kao dijela kulturnog naslijeđa Republike.
 - (2) Narodna i univerzitetska biblioteka RS sprovodi i koordinira poslove na digitalizaciji bibliotečke građe u Republici.
 - (3) Ministar na prijedlog Bibliotečkog savjeta donosi Pravilnik o načinu digitalizacije bibliotečko-informacione građe i izvora.

Autorska prava u BiH

- problem s kojim se suočavamo



Postoji

- pravni okvir
- nadležni državni institut
- autori i organizacije autora
- apecijalizirano pravno lice

Ne postoji

- primjena zakona
- izgrađena svijest o značaju autorskih prava
- navika zaključivanja autorskih ugovora

Pravo reprodukcije

- Čl. 21 st. 2 ZASP-a, reprodukcija/umnožavanje djela obuhvata i pohranjivanje djela u elektronskoj formi - akt digitalizacije podrazumijeva akt reprodukcije - za vršenje tog prava neophodna je prethodna dozvola autora, osim u slučajevima izričito zakonom predviđenih ograničenja tog prava.
- Pravilo odvojenog prenosa
- Ne podrazumijeva da je uz prenos prava reprodukcije/umnožavanja preneseno i pravo pohranjivanja djela u elektronskoj formi, osim ukoliko to zakon ili ugovor drugačije utvrđuju (čl. 76, st. 2 ZASP – pravilo odvojenosti prenosa).

Primjeri loše prakse



Osnovna škola
„Edhem Mulabdić“
Sarajevo

POČETNA **NASTAVA** O ŠKOLI NOVOSTI KONKURSI VIDEO KONTAKT

LEKTIRE ZA RAZREDNU NASTAVU

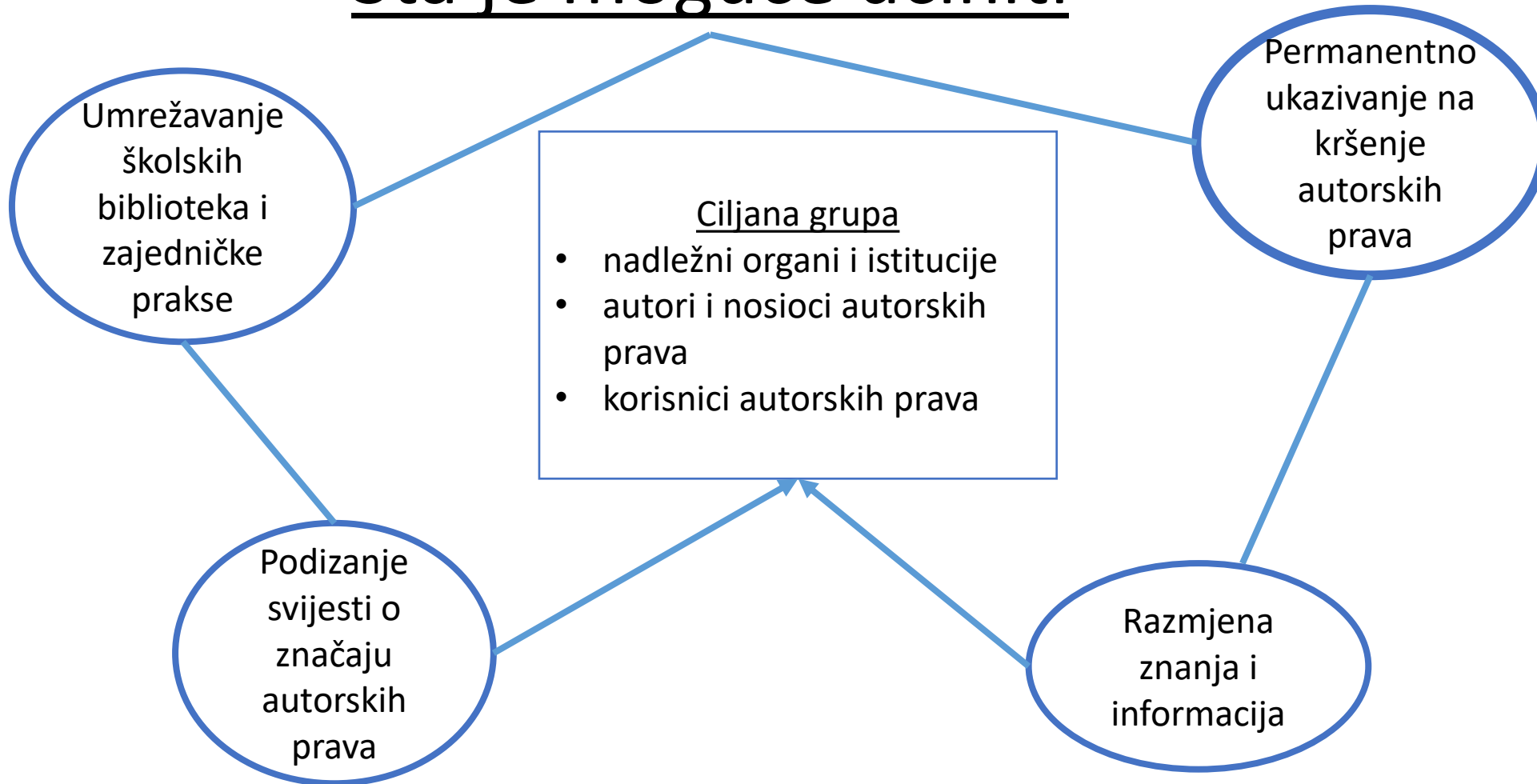
- Ahmet Hromadžić - Zelena suma
- Alja H. Dubočarin - Ladarski put
- Alja Isaković - Lijeve priče
- Ahmet Hromadžić - Patuljak vam priča
- Bisera Alkadić - Krajica iz dvorišta
- Bisera Alkadić - Voz do neba
- Branislav Nušić - Sumnjivo lice
- Branko Ćopić - Orlovi rano lete
- Branko Ćopić - Priče ispod zmajevih krila
- Branko Ćopić - Ježeva kućica
- Carlo Collodi - Pinokio
- Crvenkapica
- Gianni Rodari - Telefonske priče
- Grimove bajke
- Šimo Ešić - Vezena torbica

LEKTIRE ZA PREDMETNU NASTAVU

- Danijel Defo - Robinson Kruso
- Desanka Maksimović - Izbor iz poezije
- Dragutin Tadijanović - Srebrne svirale
- Džemaludin Latić - Srebrna česma
- Erich Kastner - Leteći razred
- Erih Najt - Lesi se vraća kući
- Ernest Hemingway - Starac i more
- Isak Samokovlija - Nosač Samuel
- Ivo Andrić - Izabrana proza
- Kenan Mahmutefendić - Roman o novčiću
- Mak Dizdžar - Komeni spavač
- Mak Dizdžar - Modra rijeka
- Mark Twain - Krajčević i prosjak
- Mato Lovrak - Vlak u snijegu
- Nenad Radanović - Almin vit
- Nuro Bazduj-Hubijar - Ruža
- Peri Bak - Veliki talas
- Richard Bach - Galeb Jonathan Livingston
- Slavko Kolar - Breza
- Željko Ivanković - Zvijezdanograd
- Zoran M. Jovanović - Bulke pored pruge

www.osem.edu.ba/dokumenti/lektire/predmetna/Dragutin Tadijanovic - Srebrne svirale.pdf

Šta je moguće učiniti

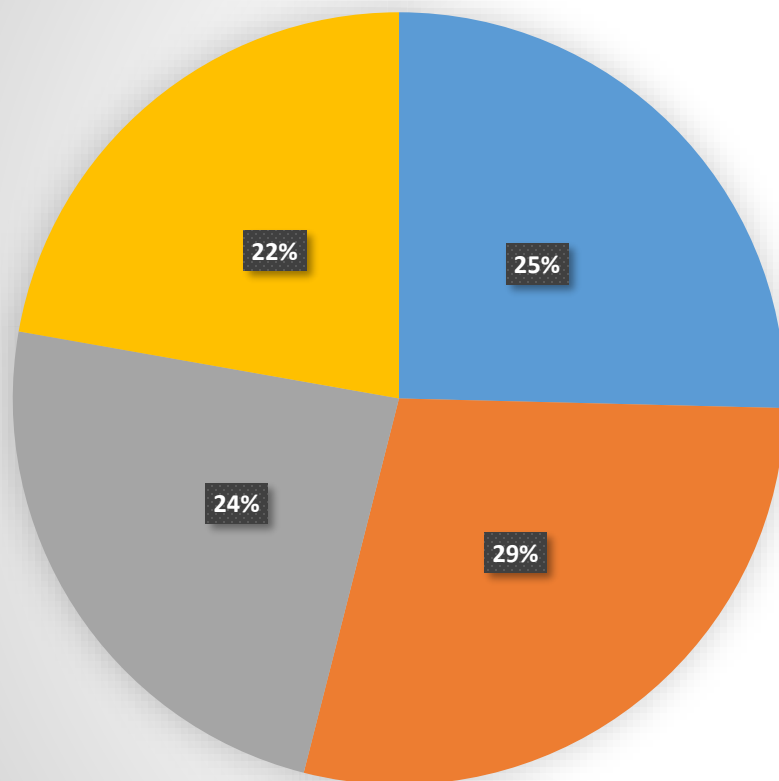


Istraživanje

- U Kantonu Sarajevo registrirana je 81 osnovna škola
- Razmatrano su 63 osnovne škole
- Pretraživanje interneta vršeno je za svaku biblioteku pojedinačno, po sljedećim kriterijima: ima li škola web stranicu, da li na web stranici postoji izbornik za biblioteku, da li postoji izbornik za online nastavu

Rezultati istraživanja

Sales



- nema izbornik za bib- Nema online nast.
- Nema izbornik za bibl. Ima izbornik za online nast.
- Ima izbonik za bibl. Nema za online nast.
- Ima izbonik za bibl. Ima izbornik za online nast.

Zaključak

- Bosna i Hercegovina ima pravnu regulativu za zaštitu autorskih prava, ali nema izgrađenu svijest o značaju autorskih prava, naviku zaključivanja autorskih ugovora i znanje.
- Elektronski obrazovni materijali nastali u školama podliježu zakonu o autorskom pravu.
- Nastajali u vrijeme radnog odnosa, njihovo pravo bi moglo biti regulirano na drugi način, shodno dobrim svjetskim praksama
- Potrebna je harmonizacija zakona i usklađivanje sa zakonima koji prate digitalnu transformaciju društva i otvorenu nauku.
- Rezultati dobijeni istraživanjem pokazuju da u većini biblioteka osnovnih škola u Kantonu Sarajevo ne postoje pretpostavke da obrazovni materijal postane vidljiv kao dio biblioteka, bez promjene svijesti o važnosti biblioteka u obrazovnom sistemu i njenoj promijenjenoj ulozi.
- Najvažniji zaključak u ovom radu je da digitalni repozitoriji postaju nezaobilazan resurs u procesu obrazovanja, kao i da je ovaj koncept izgradnje repozitorija obrazovnog materijala u potpunosti usklađen sa inicijativom otvorene nauke, te je najprirodnije da bude uz školske biblioteke.

Literatura

- Autorska prava za bibliotekare : priručnik / prevela i prilagodila S. Filipi-Matutinović. Beograd : Univerzitetska biblioteka Svetozar Marković. 2013.
- Bradić-Martinović, A., Banović, J., Zdravković. A. Repozitorijumi - digitalni resursi savremenog obrazovanja. XXIV Skup Trendovi razvoja: Digitalizacija visokog obrazovanja : zbornik radova. Novi Sad : Fakultet tehničkih nauka. 2018. Dostupno na: <http://ebooks.iien.bg.ac.rs/1188/1/ABMartiovic%2C%20Banovic%2C%20Zdravkovic.pdf> (22.9.2021.)
- Fox, E.A., Sornil, O. Digital Libraries, Modern Information Retrieval, Beaza-Yates, R. And Ribeiro-Nero, B. (eds.), Addison-Wesley, 1999 str. 345-365.
- Dizdar, S. Visokoškolske biblioteke na razmeđu svjetova: Utjecaj Bolonjskog procesa na preoblikovanje službi i usluga visokoškolskih biblioteka. // Savjetovanje Reforma visokog obrazovanja i primjena Bolonjskog procesa na Univerzitetu u Sarajevu, 23. i 24. februara 2007. godine: zbornik radova. Sarajevo : Univerzitet u Sarajevu, 2008, str. 563-586.
- Ministarstva za obrazovanje nauku i mlade Kantona Sarajevo. Dostupno na (<https://mo.ks.gov.ba/ustanove/lista/23>) (22.9.221.)
- Horvat, A., Živković, D. Knjižnice i autorska prava. 1. el. izd. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2013. Dostupno na <https://core.ac.uk/download/pdf/11890907.pdf> (22.9.221.)
- OŠ “Edhem Mulabdić“ (<http://www.osem.edu.ba>). Web-stranica sa sadržajem svih lektira za osnovnu školu. <http://bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/viewnewnewsb.php?id=13114> (22.9.2021.)
- Predstavljena web stranica svih lektira za osnovnu školu. Dostupno na <https://www.klix.ba/vijesti/svijet/predstavljena-web-stranica-sa-sadrzajem-svih-lektira-za-osnovnu-skolu/060925024> (22.9.2021.)
- Šuta-Hibert, M., Muhović, E. i Nurkić, V. Analiza stanja školskih biblioteka osnovnih i srednjih škola Kantona. Sarajevo, 2015. Dostupno na http://www.skolegijum.ba/static/files/biblioteka/pdf/55913ed0953b6_Analizastanjaskolskihbiblioteka.pdf (19.9.2021.)
- Metodologija realizacije online nastave u Kantonu Sarajevo sa smjernicama za izradu digitalnog obrazovnog sadržaja i praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje učenika/ca / Radna grupa Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo. Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, 2020. Dostupno na: <https://sscha.edu.ba/wp-content/uploads/2020/08/Metodologija-2020.pdf> (22.9.2021.)
- Zakon autorskim pravima i srodnim pravima iz 2010. godine. Službeni glasnik BiH br. 63/10. Dostupno na: <https://www.ipr.gov.ba/bs/stranica/autorsko-pravo-i-srodna-prava>. (22.9.2021.)
- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti R BiH. Službeni list R BiH, br. 37/95.
- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti SR BiH Službeni list SR BiH, br.26/86.
- Zakon o bibliotečkoj informacionoj djelatnosti. Službeni glasnik Republike Srpske, br. 44/2016. Dostupno na http://nub.rs/fileadmin/user_upload/Zakon-o-bibliotechko_d_elatnosti.pdf (18.8.2019.).

Hvala

- Ima li pitanja?